

בבא קמא ט-א

עניין: בהידור מצוה עד שליש במצוה

מהר"ל חידושי אגדות

למטה יותר יש בו עבות החמרי, ואין צריך לזה ראייה כי החמרי אין בו הדור ונוי, ומפני כי המצוה היא אלקית ראוי שתהיה המצוה מהודרת ומפוארת וכן אמרו (שבת קל"ז א') זה אלי ואנוהו – התנאה לפניו במצוות, כי כאשר מתנאה לפניו במצוות, וזה מפני כי המצוה האלקית אינה גשמית שהרי היא מצוה אלקית, וכאשר מתנאה לפניו אף במצוות מורה כי הוא יתברך בלתי גשמי לגמרי ועל זה אמר זה אלי ואנוהו – התנאה לפניו במצוות.

ומפני כי המצוה היא דבר גשמי כמו אתרוג ולולב ושופר וכל המצוות שהם דבר גשמי לכך אמר כי ההדור הוא עד שליש במצוה. כי השליש הוא מעוט מאחר שהעיקר המצוה היא גשמי אין צריך רק שיהיה המעוט מהודר ולכך הדור מצוה עד שליש. ומפני כך נקראת המצוה [גר] שנא' (משלי ו') נר מצוה ותורה אור [פי' כי] התורה היא שכלית לגמרי ואינה גשמית ולכך היא כמו איר שהרי האור אינו גשמי, אבל המצוה היא נר כי הנר הוא דבר גשמי שיש בו פתילה ושמן שהוא דבר גשמי והאור נתלה בדבר גשמי לכך המצוה היא דבר גשמי, ודבר אלקי במה שהיא מצוה אלקית, ולכך קאמר הדור מצוה עד שליש כי האור (אשר הוא בנר) אינו רק שלישי, שהרי יש בו שמן ופתילה והאור הדבק הוא שלישי, כי הנר דבק בפתילה והפתילה הוא בשמן א"כ הנר שהוא ההדור הוא שלישי, וכן אצל המצוה כי הדבר האלקי שהוא במצוה הוא נתלה בדבר שהוא גשמי רק שהוא * קרוב כי עד שליש יש לו להדר המצוה והשכר שיש לו על המצוה בזה נכלל ג"כ (ההדור) כמו שאמרנו כי ההדור הוא ראוי ושייך למצוה ולפיכך אין בהדור שהוא עד שליש שכר בפני עצמו כי כך ראוי למצוה והוא שלימות המצוה אבל יותר משליש הוא משל הקב"ה כי יש על זה שכר מיוחד בפני עצמו ואינו בכלל המצוה כך יראה פירושו והוא נכון כאשר תבין. והבן משי"א יותר משליש הוא משל הקב"ה כי יותר משליש ההדור הזה הוא אלקי לגמרי ואינו שייך לאדם לכך יותר משליש הוא משל הקב"ה והוא נותן לאדם לעשות המצוה בהדור יותר ולזכות את האדם העושה המצוה ואין השכר הזה שעשה המצוה בהדור יותר ראוי ומוכן לאדם רק כי השי"י מזכה אותו, ולכן הוא משל הקב"ה, כי הוא יתברך נותן לו שכר מיוחד על זה ואינו בכלל שכר המצוה **).

תורת חיים

בהידור מ"ה עד שליש במצוה השעם נראה משום דמדה נחשה יתירה על מדה מחוקה תילתא כדלית' בפ"ק דערוובין ולכך ראוי הוא שיוסיף אדם במצוה על השישיר המהוייב תילתא כדי שימזור לה"כ"ה נמדה יסד דשייט נדושה וכבר החשילו חכמים כל מעשה בני אדם למדידה כמו שאמרו במדה שאלה מודד מודדין לו מלאמר בסאסאה נשלחה וגומר ואמרו סהקב"ה משלם מדה במדה והא דנעי שליש מלניו וכו' משום דמסקא ליה דלמא ליכא נמי טעמא אמרינא :

בני יששכר מאמרי השבתות ב, ה

והנראה לבאר על פי מה דאיתא בתרגום

המיוחס ליונתן בפסוק ויקח שש

מאות רכב בחור ושלשים על כלו [שמות יד ז],

תירגם ומוליתא תליתאה על כולהון, ולכאורה

לא נודע כוונתו, והנראה לפרש על פי

הירושלמי כלאים [פ"ה ה"ב] הובא בפירוש

הר"ש למשניות [כלאים פ"ה מ"ב] וכן הוא

במדרשים [מכילתא פ"א ז] והוא שמעולם לא

היו נוהגין ליסע בעגלה רק עם סוס אחד עד

שבא פרעה שהיה בימי יוסף הנהיג ליסע

במרכבתו בשני סוסים, ואחר כך פרעה שרדף

אחרי ישראל היה אוסר שלשה סוסים בכל

מרכבה, וזהו הפירוש ושלשים על כולו, וזה

ג"כ כוונת התרגום יונתן מוליתא תליתאה

(היינו סוס, כענין מולייתות של בית רבי

בגמרא [שבת נב.]), ואם כן הוסיף פרעה הידור

שליש בעבירה לרדוף אחרי ישראל, והנה

השי"ת לקח ממנו נקם סוס ורוכבו רמה בים

ומבחר שלשיו טבעו בים סוף, על כן שוררו

לפניו זה אלי ואנוהו אתנאה לפניו במצות

[מכילתא בשלח פ"ג] וממילא נשמע דהידור

מצוה עד שליש, כמו שפרעה התנאה בהידור

שליש בעבירה, והשי"ת מבחר שלשיו הטביע

בים סוף, הנה מחויבים אנחנו להתנאות לפניו

במצותיו בתוספת שלישי, (ממילא לפי זה נדע